СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LII. Ч. 170. НЮ ЙОРК І ДЖЕРЗІ СИТІ, п'ятниця, 1-го вересня 1944. No. 170. NEW YORK and JERSEY CITY, Friday, September 1, 1944. VOL. LII

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA FIVE CENTS ELSEWHERE

АМЕРИКА ЗБУДУВАЛА ВІД ПОЧАТКУ ВІЙНИ 65,000 КОРАБЛІВ

ВАШИНГТОН. — Від початку війни Злучені Держави збудували приблизно 65,000 різного типу кораблів, а повітряна фльота збільшилася 20-кратно. Містота новозбудованих кораблів виносить коло 9 міліонів тон. Таке виявив секретар маринарки Дж. В. Форестал на пресовій конференції. Із загального числа кораблів 35 відсотків є воєнні кораблі, 29 відсотків це помічні кораблі при воюванню, в 22 відсотки це кораблі для прибережної служби. Від 1 вересня 1939. р. містота кораблів зросла 5-кратно. Між загальним числом 65,000 є теж кораблі, які Америка передала Аліянтам на підставі Ленд-Лізу. Таких кораблів є 2,822, а між ними 1,784 кораблів для воєнних опарацій.

На будову кораблів конгрес ухвалив 118 біліонів упродовж 5 літ. З цих фондів зужито досі 91 біліонів долярів.

ЩЕ ОДИН КАНДИДАТ НА ПРЕЗИДЕНТА.

ДІТРОЙТ. — Перша краєва конвенція організації Америка Фирст Коміті поставила кандидатом на президента директора своєї партії Джеральда Л. К. Смита з Дітройту. Кандидатом на віцепрезидента поставлений Гері Ромер із місцевости Ст. Генрі, Огайо. Зпоміж передвиборчих гасел, принятих на конвенції, замітне є домагання, щоб громадяни, які заробляють менше ніж $5,000 річно, були звільнені від федерального податку. Поставлено деж домагання, щоб ветеранам, які служили найменше один рік, виплатити по $1,000 відправи.

ВІДПРАВЛЕНО З АРМІЇ 1,279,000 ВОЯКІВ.

ВАШИНГТОН. — Команда армії оповістила, що від часу вибуху війни до 30. червня 1944. відправлено з армії 1,279,000 вояків. Одних відправлено як ранених, інших як неспосібних, а декого з причин різних недомагань. Команда воєнної фльоти не проголосила ще своїх цифр. Між відправленими є 17,000 офіцирів і 950,000 рядовиків „почесно відправлених". Смертних випадків, як у бою так і з природних причин, було 74,000, а попавших в полон 72,000. Крім цього ще відправлено з інших причин 4,000 офіцирів і 162,000 рядовиків.

ДОМАГАЮТЬСЯ ВИСЛАННЯ ЖІНОК НА МИРОВУ КОНФЕРЕНЦІЮ.

ВАШИНГТОН. — Внаслідок домагання, видвигненого нюйорською газетою Геральд Трибюн, наставлений цією газетою комітет поставив лісту з 56 визначних жінок, які надаються на делегаток на мирову конференцію. Цей рух пішов з того, що між американськими делегатами на конференцію в Домбартон Овкс не поставлено ні одної жінки. Між кандидатками, які надаються до такого відповідального обовязку, вичислені такі жінки: Конгресменка Едит Норз Раджерс, республиканка з Месечусетс; конгресменка Мері Нортон, демократка з Джерзі Сити; Флоренс Джефрі Гаримен, бувша посолка до Норвегії; Ен О'Гер МекКормик, з редакції газети Ню Йорк Таймс; Френсис Перкінс, секретарка праці; Віра Майкелес Дін, директорка розслідів з Фарен Полиси Асосіешен; журналістка Дороті Тамсон і Огден Рід з Гералд Трибюн.

РЕПУБЛИКАНСЬКИЙ КАНДИДАТ НА ПРЕЗИДЕНТА ЗАПОВІВ АГІТАЦІЙНУ ПОДОРОЖ.

ПОЛИНГ (Ню Йорк). — Губернатор Дюї, як кандидат Републиканської Партії на президента Злучених Держав, уложив уже передвиборчу агітаційну подорож, яка дасть йому спромогу відвідати 21 стейтів і переїхати 6,700 миль. Першу із 7 важних промов виголосить Дюї у Філядельфії вже 7. вересня. Крім промов Дюї відбуде понад тузин політичних конференцій. Подорож буде тривати 21 днів. Підготовою і переведенням її займається републиканське виборче бюро в Шікаґу.

ВИДАТНІСТЬ РОБІТНИКІВ ЗРОСЛА НА 166%.

НЮ ЙОРК. — Воєнна Рада для Повітряної Продукції Східної Смуги, складена з 8 підприємців, оприлюднює факт, що від 1. листопаду 1941. р. зросло число робітників в їх підприємствах з 61,00 до 200,000. Вони випродукували 55,000 літаків від часу нападу на Перл Гарбор, а лише в першому півроці 1944. р. вони видали на свої роботи півтора біліона долярів. Що найзамітніше, то те, що робітники в тому часі так видосконалилися, що видатність їх праці зросла на 166 відсотків. До згаданої ради належать між ін. такі підприємства: Бел Еркрафт, Ченс Вогт Еркрафт, Кортис-Райт, Дженерал Моторс, Ферчайлд Енджин енд Ерплейн Корпорейшен.

Петерсон заповідає упадок націстів ще в 1944

ВАШИНГТОН. — Підсекретар війни Роберт Р. Петерсон заповідає, що німці програють війну впродовж найблищих 4 місяців. Цей погляд оголосив Петерсон у звіті із своїх помічень на італійськім та французькім фронті. Його заява замітна тим, що він усе критикував тих, що давніше заповідали скорий кінець війни з німцями.

Петерсон пригадав на погляд начального команданта аліянтських військ ґен. Айзенгавера, що війна проти Німеччини буде покінчена ще перед кінцем 1944. р. Він теж потверджує погляд секретаря маринарки Джеймса Форестала, котрий був на воєнному фронті і теж висловився оптимістично про перевагу аліянтських сил над німецькими.

ГОЛ НЕ ДОПУСКАЄ ОБЛЕКШЕННЯ УМОВ ДЛЯ НІМЕЧЧИНИ

ВАШИНГТОН. — Секретар стейту Кордел Гол висловив погляд на пресовій конференції, що націстівський радіо-коментатор генерал Курт Дітмар, передбачуючи поразку Німеччини, звертав тимсамим увагу Аліянтів, що Німеччина готова на мир. Одначе Гол ще раз заявляє, що німці не можуть надіятися уступок збоку Аліянтів і тому їхня оферта не може бути принята.

Можливість точного обговорення умов для перемиря з Німеччиною добачують вашингтонські політичні кола в тому, що відновлено вісти про недалеку стрічу президента Рузвелта з англійським премієром Винстоном Чорчилем. Лондонські телеграми звістили, що Чорчил вернувся з Італії до Лондону, а це вказувало би на його готовість до конференції з Рузвелтом.

ТРУДНОЩІ ДЛЯ КОНФЕРЕНЦІЇ В ДОМБАРТОН ОВКС

ВАШИНГТОН. — З нагоди виявлення президентом Рузвелтом факту, що конференція Чотирьох Потуг згодилася на створення міжнародного тіла для швидкого запобіження війні в майбутньому, конгресові кола мають неабиякий горіх до розкушення. Вони передумують над цим, чи конгрес має дати згоду на таке тіло з беззастережними повновластями для виповідження війни без окремого дозволу конгресу в будучности. Крім цього виринуло важне питання, що зробити на випадок, коли війну розпічне одна з потуг, яка зобовязується берегти миру. А третє питання таке: Чи майбутня ліґа для забезпеки миру має повстати перед заключенням миру чи після цього?

Ґен. Де Ґол організує тимчасовий уряд Франції

ПАРИЖ. — Французький Комітет Національного Визволення подав до публичного відома вістку про створення тимчасового французького уряду. На чолі уряду стоїть ґенерал Шарль де Ґол як президент. У міністерськім кабінеті є комуністи й кілька людей, які не подають своїх справжніх імен, а урядують покищо під прибраними йменами. Кожний член тимчасового уряду відомий з великої активности проти німецьких окупантів.

Всі департаменти французького уряду вже функціонують. Тимчасовий уряд урештував усіх урядовців Банку Франції, через котрий німецькі окупанти передусім переводили свої операції для економічного визиску Франції.

Ґен. де Ґол обіцяв дозволити відкрити робітничі юнії, як тільки це буде можливе.

ОЖИВАЄ ФРАНЦУЗЬКА ПРЕСА

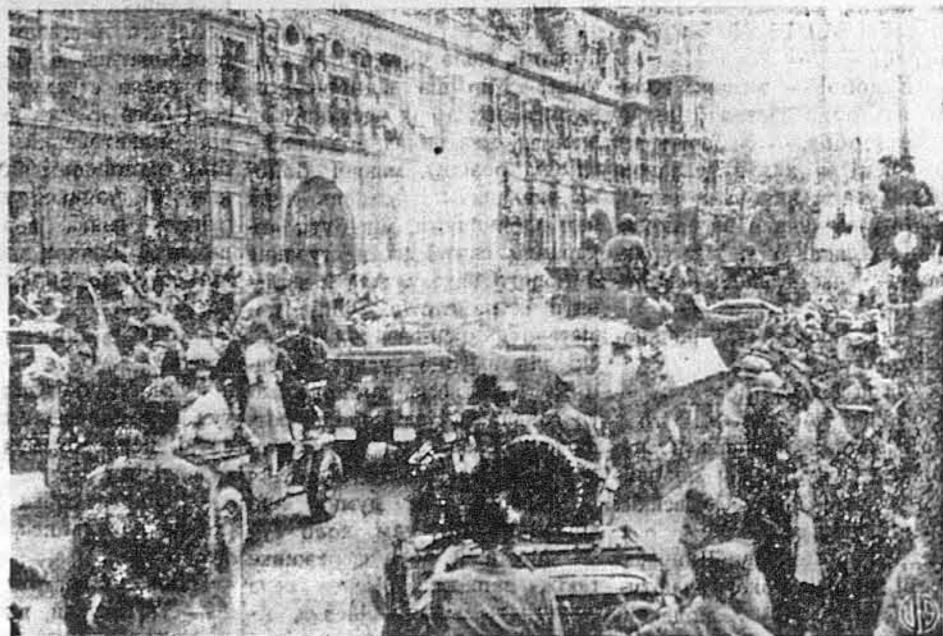
ПАРИЖ. — Вільна французька преса ожила, ще поки Франція звільнилася з німецької окупації. На пару тижнів до звільнення Парижу стали появлятися явно на вулицях видання французьких протиокупаційних газет. Вчас звільнення Парижу на його вулицях продавалися правильно 12 газет. З них найбільше популярною була „Дефанс де Парі", що її почали в 1941 році два студенти, а котрої перше число продалося в 100,000 примірниках. Тільки газети, які співпрацювали з німцями, тепер не появляються, і певно наново вже ніколи не будуть видаватися. Відкриваються у Парижі теж наново канцелярії американських газет, що були закриті через німецьку окупацію.

АЛІЯНТИ СКЛАДАЮТЬ ЛІСТУ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНЦІВ

ЛОНДОН. — По 10-місячній праці Комісія Воєнних Злочинів при Обєднаних Державах викінчила першу лісту воєнних злочинів і передала її аліянтським урядам. Сер Сесил Герст, предсідник комісії, держить у тайні, хто поміщений на цій лісті, аби не давати винуватим нагоди втікати. Ліста обіймає тільки воєнних злочинців, а не квіслінгістів, що зраджували свої уряди й народи для співпраці з німцями.

НІМЦІ ЗНОВУ СТРАШАТЬ ГАЗОМ

З Лондону й Стокгольму приходять знову вісти, що німці збираються вживати проти своїх ворогів отрујних газів. Потвердження цих приготовань газети находять у випадковім розбиттю аліянтськими літаками одного німецького поїзду в Голяндії; добуваючися з розбитих возів газ убив усю залогу поїзду й багато людей у сусідних місцевостях.

НА ХВИЛИНУ ПЕРЕДИШКА. — Аліянтські панцирні авта й сотки оплескуючих їх парижан заляґли Пляс де л'Отель де Віль (ратушову площу) у Парижу, але за хвилю опісля цього німецькі „снайпери" розігнали багатьох з цеї товпи й заставили їх шукати заховку перед кулями зо скорострілів. Всі зі люди хотіли би побачити ґенерала Де Ґола, котрого вхід до катедри Нотр Дам і був немовби сиґналом для пальби німців і їх симпатиків.

АМЕРИКАНЦІ КОЛО БЕЛЬҐІЙСЬКОЇ ГРАНИЦІ

ГОЛОВНА КВАТИРА АЛІЯНТСЬКИХ ЕКСПЕДИЦІЙНИХ СИЛ. — Американські війська перейшли через місто Рейнс та переправилися через Есну коло Нефшателю, захопили Шальон і Ле Ґранд Льож та, як признає навіть берлінське радіо, зайшли аж до Сен Дізіє.

Тимчасом британійська Перша Армія під ґенералом Демпсім зробила поважний поступ уперед, бо посунулася 34 милі й доходить майже до долішнього бігу ріки Соми. Аліянтські лінії йдуть тепер 185 милі довгим луком від Руеню по Сен Дізіє, наближаючися до бельґійської границі на 30 миль.

ВЕЛИКІ ВОЄННІ ПРИПАСИ ПОПАЛИ В РУКИ АЛІЯНТІВ У ПІВДЕННІЙ ФРАНЦІЇ.

РИМ. — Аліянтський наступ горі долиною ріки Рони добув для Аліянтів велчезні воєнні припаси. За два дні Аліянти захопили 800 троків, повних воєнних матеріялів, і дві батерії славних німецьких 88-мілімітрових гармат.

Американці дійшли вже до міста Валенс, котре скоро перейде в їх руки. Французькі відділи цеї південно-американської армії дійшли до Баньолів, а близько італійської границі американці напирають в напрямі Ніци.

ВЕЛИКИЙ ЛЕТУНСЬКИЙ РЕЙД НА НІМЕЦЬКІ ПОРТИ.

ЛОНДОН. — Великі „літаючі фортеці" Американської Восьмої Повітряної Сили доконали за одну добу двох великих операцій, одну проти осідку німецьких безпільотних літаків у Па-де-Кале, другу на німецькі порти Бремен і Кіль. Американці не стрінулися з ворожою опозицією, всі бомбовики й ескортуючі їх боєвики вернулися домів.

Зате рейд сильних британійських летунських формацій ніччю був для них коштовний. Вони били по Стетені й Кеніґсберґу, видно для піддержки офензиви червоної армії на Східну Прусію. Деякі літаки були в новітрю понад 12 годин серед незвичайно важких умов. 41 літаків не вернулося.

ПОСТУПИ БРИТІЙЦІВ І ПОЛЯКІВ В ІТАЛІЇ.

РИМ. — Британійські й польські війська Восьмої Британійської Армії вдерлися дві милі вглиб Ґотійської лінії. Розбивши Першу Німецьку Парашутову Дивізію вони вкопалися в сильних позиціях над рікою Фоджією. Зараз на другому березі ріки находяться сильні бетонові позиції, що їх німці збудували по відступі на північ від Риму.

ЧЕРВОНА АРМІЯ ЗАНЯЛА НАФТОВИЙ РЕЙОН ПЛОЄШТІ.

ЛОНДОН. — Червона армія далі поспішно наступає через Румунію. Вона заняла вже Плоєшті, чим унеможливила німцям дальшу експльоатацію цього нафтового терену. У своїм деннім комунікаті каже премієр Сталін, що заняття Базаву й Плоєшті закінчує звільнення румунських нафтових теренів від німецьких наїзників.

Британські воєнні знавці вважають заняття нафтового терену червоною армією катастрофальним для Гітлера.

Далі на полудне червона армія підійшла на віддаль 17 миль від румунської столиці Букарешту. За один день вона заняла понад 200 місцевостей.

Далі на північ червона армія заняла Остроленку й Вишнів, чим перервано німцям важні залізничі комунікації.

І В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ РУХАЮТЬСЯ ПАРТИЗАНИ.

ЛОНДОН. — Події в Франції й на Балкані піднімають народні повстання проти німецьких окупантів у Чехословаччині. Чеськословацькі підпільні організації виступили на яву й на спілку з словацькими партизанами воюють проти нібито незалежного уряду Словаччини. Берлінське радіо каже, що для боротьби з тими партизанами ввійшли до Словаччини німецькі війська. Д-р Тісо, президент кукловоґо словацького уряду, через радіо закликує повстанців зложити зброю та обіцює амнестію всім, що послухають негайно.

Тимчасом партизани дістають посилення літаками з Британії, і що посилення до них доходять, бо вони оперують з гір. Цеї помочі для партизанів попросив чехословацький уряд у Лондоні, котрий теж видав заклик до всіх чехів, словаків і руснаків приступити до боєвого фронту. З британійських літаків скидають не тільки воєнні матеріяли, але й офіцирів для кермування партизанки проти німців і прихильників кукловоґо уряду в Словаччині.

Каже чеськословацький уряд у Лондоні, що повстанці в Словаччині захопили місто Чадцу, важний залізничий вузол на полудне від Яблоницького провалу, що веде зо Словаччини в Моравію й Шлеськ. Поважні бої між партизанами й німцями ведуться коло міст Жіліни, Поваužької Бистриці й Тренчіну.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 10, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Classified Advertising Department: 595 — 7th Ave., New York 18, N. Y. Bryant 9-0582

Відмінний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед тим числом, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

ПЕРЕДПЛАТА		SUBSCRIPTION RATES:	
Поодиноке число три центи.		Three cents a copy	
На рік	$7.00	One year	$7.00
на пів року	$3.75	Six months	$3.75
На три місяці	$2.00	Three months	$2.00
Число з суботи (з англійською частиною):		Saturday's Issue (with Ukrainian Weekly):	

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

Старі цегли до нового дому

Американські, британські й совєтські делеґації на вашингтонську конференцію в справі забезпечення мира подали до публичного відома, що вони вже дійшли до загальної згоди щодо структури й цілей міждержавної ліґи для удержання й забезпечення мира. В цей спосіб, можна сказати, довершено першу частину першої ради мирової конференції.

За спільним комунікатом голов трьох делеґацій, конференція в палаті Домбертон Овкс згодилася предложити державам плян Інтернаціональної Орґанізації для Мира й Безпеченства, який завів би передусім три тіла, а саме: 1) асамблею (загальні збори) представників всіх миролюбних держав, оперту на засаді суверенної рівности всіх держав; 2) раду, зложену з меншого числа членів асамблеї, а саме з представників головних (великих) держав та певного числа менших держав; та 3) інтернаціональний суд для розгляду осудимих питань.

Як мають бути зорґанізовані й як мають працювати ці три тіла, ще не сказано, але зо сказаного вже виходить ясно, що маємо до діла з міждержавною орґанізацією, зовсім аналоґічною до тої, яку створено після першої світової війни. Адже й на паризькій конференції заведено Ліґу Націй і Інтернаціональний Суд, а Ліґа Націй складалася з загальної ради й зо специяльної ради. І тоді справи, які можна розглядати судовим способом, відходили до Інтернаціонального Суду, а інші справи розглядала й вирішувала Ліґа Націй або на своїх загальних зборах, або на зборах свого виконного комітету, до якого теж належали передусім великі держави.

Ця подібність нової орґанізації до старої Ліґи є важною справою, бож стара Ліґа є нині мертвою орґанізацією, а й за свого життя не могла якслід виконувати того завдання, для котрого вона була зорґанізована. Коли тепер орґанізується нову орґанізацію для виконання того самого завдання; здержати аґресію або запобігти війні, то в такій ситуації нам треба знати докладно, чому стара орґанізація провалилася, поки ми станемо орґанізувати нову на таких самих основах.

При розгляді справи ми найдемо, що стара Ліґа Націй не мала в собі ніколи Америки й мала тільки через короткий час Совєтський Союз. Якщо стара Ліґа Націй через те не могла бути ефективною орґанізацією, то можемо сподіватися, що нова орґанізація, котра вже буде мати ці дві важні держави, буде інакшою. Справа обертається властиво довкола Америки, котрої державна орґанізація така, що мала ґрупа сенаторів може саботажувати малощо не всяку акцію такого міждержавного тіла. Отже для успіху нової міждержавної орґанізації треба ще такого наладнання нутрішньої політики Америки, щоб міждержавна орґанізація могла бути певна що й американський уряд стоїть за всякою акцією проти аґресії, чи за мир, якаб не вийшла від нової Ліґи.

За свободу „в практиці"

Щоби жертви тої війни — а вони такі великанські, що їх ніхто ніколи навіть не зрахує — не пішли на марне, треба би завчасу подбати, щоб по нашій вигрі були всюди зліквідовані тоталітарні лиха в такий спосіб, щоб вони вже не віджили. Та є небезпека, що вони таки можуть вдержатись чи віджити. А на те звертає увагу ніхто інший, а таки сам Винстон Чорчил, британський премієр.

Бо пригадаймо собі: коли це почали народжуватись тоталітарні язви? Чи не по першій світовій війні? Чи не по тих нещастях, що прийшлося людям по війні зносити, а між якими голод стояв, цілком зрозуміло, на першім місці?

Перебуваючи в Італії й будучи свідком нужди, яку приходиться тепер переживати італійському народови, і маючи на увазі й те, скільки ще прийдеться йому витерпіти, заки будуть вигоєні рани нанесені фашизмом і війною, британський премієр, слушно завважив, що в таких часах кризи легко вибиваються наверх люди без усяких скрупулів, демагоґи, що вважають такі часи як добру нагоду до захоплення влади. Ось таке може знов повторитись в Італії й в інших краях. Можуть знов піднести голову різні закаптурені прихильники тоталітаризмів і затьмити поступовців, що бажалиб народови справжньої свободи і справжнього матеріяльного добробуту. Бож фашизм не зник за одну ніч! Його прихильники ще далі істнують і причаївшись ждуть на свій час.

Та є небезпека з другого боку, на яку звертає увагу відома журналістка,. Ен О'Гер МекКормик. Вона то описуючи незавидне економічне положення Італії, подає, що маси зачинають звертатись щораз більше в сторону Росії, себто большевизму.. Так є, що Італією клопочуться Злучені Держави та Анґлія, а Совєти нічим їй не помагають, бо самі потребують помочі. Отже Совєтів в Італії нема. І, як це буває, легко бачити ратунок у того, що не помагає. Людина в нещастю часто так розумує.

Але які з того наслідки? Чи не виростає ось так фальшиве розуміння, що демократії, що дійсно ратують і помагають, є безрадні, а тоталітарна держава, що взагалі не може дати ніякої помочі, вважається за таку, що може вирятувати.

Це є дуже важна проблєма, що щойно зачинає тут і там виринати, але яка скоро, як тільки націзм цілковито скрахує, зачне набирати щораз більшої ваги. Ось і тому добре тепер пригадувати, і то раз-у-раз, яким великим лихом є тоталітаризм. І добре постійно нагадувати, що саме треба розуміти під „визволенням" і „свободою", щоб люди знов не давали себе лапати на „свободу на словах", на гарні фрази і лозунґи і ставали таким чином прихильниками тоталітарної язви. З цього боку британський премієр зробив добру прислугу демократії, коли в бувшій країні тоталітаризму, в Італії, заговорив про „свободу в практиці".

Отже де є та свобода, за яку ми боремось, щоби вона була всюди, увсіх краях і серед усіх народів?

Згідно з словами Винстона Чорчила свобода є там: де можна свобідно висказувати свої погляди і критикувати свою владу; де може нарід свобідно владу змінювати, її усувати; де суди свобідно судять і вирішують без втручувань виконної влади, партії, чи товпи; де закони мають в своїй основі приличність і справедливість; де порядно обходяться як з бідним так і багатим, як з звичайним громадянином, так і з урядовцем; де права людини є задержані, запевнені й високо цінені; де є свобода від страху перед поліцією, що є під контролею одної партії.

Думаємо, що британський премієр сказав дуже ясно, чого треба остерігатись, а чого пильнувати, коли хто дбає у своїм краю, чи в цілому світі, про — дійсну свободу.

Думаємо, що теж ясно сказано, в якому краю є справжня свобода, себто „свобода в практиці", а де свобода „на словах", чи просто неволя.

З того теж ясний висновок, що де є тоталітарна система, там не може бути мови про справжню свободу, про „свободу в практиці" в такому розумінню, як це представляє Винстон Чорчил.

До цього ще додамо, що де є тоталітарна система, там теж мусить бути місце і для тоталітарних язв. Там не може бути ніколи справжньої демократії, бо в тоталітарній державі партія чи диктатор є на першому місці, а не людина, як це є в демократіях.

Микола Чубатий.

МАЙБУТНЯ ПОЛІТИКА БОЛЬШЕВИКІВ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ

Дві совєтські окупації Західної України.

Західна Україна майже вцілости знов найшлася під червоною совєтською окупацією. За червоною армією, що прогнала націстичні полчища, притягнулися знов окупаційні цивільні урядовці з невідкличним ҐеПеУ. Вісти, які доходили до нас про першу окупацію, наповняли нас жахом. Десятки тисяч що найкращого українського активу виїхало на захід, думаючи ратувати ось так своє життя. Другі десятки тисяч селян, робітників та інтеліґентів томляться донині в чужій сибірській стороні або на пустиннім Казакстані. Сотки українського громадського активу згинуло від розстрілів.

Яка тепер ситуація, ще не відомо. Чи встигли знов ці десятки тисяч ратувати своє життя на заході, не знаємо. Радше можнаб пропускати, що ні. Вістки, що доходили *до нас зі Західної України* в останніх днях перед уступленням німців говорили, що німці заборонили виїздити мешканцям Західної України на захід. І то з різних причин. Головною причиною мав бути брак поживи в краях окупованих німцями. Перед німецькою армією мають утікати сотні тисяч німців, занадто поквапних поселенців в Україні. Втікають вони головно через Румунію та Болгарію зі сотнями тисяч дітей та живого інвентаря. Німці для націстів перші, тому їм байдуже, що станеться з ненімцями. І вже через те одно мабуть тисячі тих українців не мали тепер змоги ратувати власне життя.

Перша червона окупація Західної України була за коротка, щоби розвинути вповні свою політику супроти західних українців, зокрема супроти української більшости на цій землі. Найбільшим клопотом для большевиків в Західній Україні це безклясовість її населення. Західна Україна все була одною з найбідніших частин України. Капіталісти та поміщики тут звичайно чужинці, отже тої окричаної большевиками буржуазії тут нема.

Інтеліґенція тут походить здебільша зі селянського роду та стисло звязана зі селом та працюючим народом взагалі. Рідко де на світі істнує така близькість та солідарність поміж інтеліґентами та трудовим народом, як тут. І це другий клопіт большевиків.

В результаті тої близькости поміж мужиком, робітником та інтеліґентом витворилася між ними одність переконань та думок. Іншими словами цей бідний український робітник чи селянин такий самий націоналіст, як його брат інтеліґент. Це останній та найбільший клопіт червоного панування над Західною Україною.

Большевицький документ про Західну Україну з 1920.

Яку політику поведуть большевики супроти західних українців може нам висвітлити один большевицький документ зперед 24 літ, в якім виложені напрямні большевицької політики супроти західних українців. Відомо, що в році 1920, ввійшли були до Галичини большевики за розгромленою польською армією. Вони підійшли аж попід Львів. За тимчасову свою столицю обібрали вони Тернопіль, який ще тоді Тернополем, а Тарнопольом звали. Там став урядувати Галицький Революційний Комітет.

Червоні рахувалися з тім, що їм прийдеться вже тоді заводити большевицьку владу в Галичині, тому у числі 1. часопису „Факел", органу Політотдєла 14 красної армії, якийсь П. Солодуб написав статтю, в якій характеризує Галичину та подає ради, як поступати з тим краєм, щоб його якнайскорше вхопити в тверді червоні руки. Галичан, як виходить зі статті, Солодуб пізнав в Україні в часі **короткого співробітництва Галицької Армії з червоними. Галичину характеризує він як край бідний, але без міського пролетаріяту,** звичайної опори червоного панування. Брак там теж буржуазії.

Тут — пише вже дослівно Солодуб — нам доведеться стрінутися з дійсно замітним фактом, відсутністю національної буржуазії з одного боку та **з різким націоналістичним рухом серед селянства з другого боку.** Цей національний рух спонює в одну цілість усю селянську масу, стираючи всі суперечности, що випливають з різниці економічного положення, поодиноких селянських верств.

Через це, що провід у національному русі вела інтеліґенція, с е л я н с т в о стояло штучно (!) по стороні інтеліґенції. **Так повстав міцний союз інтеліґента з мужиком...** Мені доводилося — пише дальше Солодуб — спостерігати як галицьке офіцерство, інтеліґенція і навіть священики оберталися в правдиві няньки жовнярів тоді, як ширилася пошесть тифу в Галицькій Армії. **Нерідко траплялися випадки, що коли сотня захорувала на тиф — то весь командний склад і інтеліґенція, що була при нім, служили жовнірам як санітети. А праця їх була повна саможертвовання, інтеліґенти заражувалися та вмирали на санітарній службі. То саме можна було спостерігати у відношенні жовнірів до їх командантів. І треба завважити, що це все робилося без примусу згори".**

Яка має бути тактика большевиків в Західній Україні?

Якіж висліди з того пропонує витягати тов. Солодуб, коли большевики опанують Галичину? Інтеліґенція нам ворожа, каже він, отже нам треба **вбити клин поміж мужика та інтеліґента.** Інтеліґента треба скомпромітувати в очах мужика та його політично знищити. Треба від самого початку повести безпощадну та отверту боротьбу з інтеліґенцією, вибити з її рук довіря мужика і розділити їх. Так треба робити тому, бо Солодуб не вірить, щоб галицька інтеліґенція могла відмовитися від своїх політичних ідеалів, віддатися без застережень справі російських Совєтів. Останних буде, але дуже мало.

Українська інтеліґенція це засадничий ворог Совєтів; коли її знищиться, все піде легко, бо соціяльні різниці тут невеликі. Небезпека є, думає Солодуб, що українська інтеліґенція може влізти в совєтський **адміністраційний апарат Галичини; тому рішучо треба не допустити її до того.**

Кимже тоді, міркує та радить Солодуб, обсадити адміністраційний апарат Галичини? Владу в Галичині радить він: 1) віддати в першу чергу в руки дрібної верстви міського пролетаріяту, здебільша неукраїнського, п о л ь ського походження. 2) Треба імпортувати зі Совєтів певних людей. 3) Використати в адміністрації це селянство, що щиро зірве звязки з галицьким інтеліґентом, себто радить витворити в кожнім селі гурт хрунів.

Вістки, які приходили зі Західної України в часі першої окупації майже дослівно потверджують, що ради Солодуха і в роках 1939-1941 були актуальні. За той час в Совєтах змінилося ще й це, що взяв верх російський шовінізм; тому будуть імпортовані до заряду Західною Україною росіяни або безнадійні малороси. Наприклад ґубернатором Львова був якийсь Козьороф.

На селах найдуть большевики готові ґрупи тих, що вже давно, ще за польських часів, зірвали щиро з українською національною інтеліґенцією. Це відомі хруні та донощики польської поліції, члени різних гуцульських депутацій до Варшави; словом, моральна зволоч західно-українського села. На неї тепер спадуть всі ласки червоного режіму.

Згідно з новим російським курсом зґальванізують і рештки галицьких москвофілів. Прийдуть нові клопоти на галицьких священиків, сердешно відданих українському націоналістови - селянинови. Появиться напевно висланник патріяршого російського стола та стане по царському прикладу ширити тут російське благочестіє.

Оце правдоподібні гороскопи поневоленої Західної України по рецепті комуніста Солодуба зперед 24 літ.

ОЛ. ЛУГОВИЙ. Права автора застережені.

В КІГТЯХ ДВОГОЛОВОГО ОРЛА

ПОВІСТЬ З ЧАСІВ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ
У двох частинах
(Перший том трильоґії „Огнем і Кровю")

40)

— Пашол ти к... матері. Сматрі! Ти кто такой?

— Виходь, худобино! Бо постріляємо, як собак! — Знов викрикнув Петро. До нього підїхало ще трьох гусарів. Та замісць відповіди з хати грюкнуло два стріли.

— Ох, так, сучі сини? Хлопці, ґранати!

Погроза оказала вплив. — Ну, харошо, ми вийдем, но ви побожитесь, что пустіте нас... — почулося зза стіни.

— Добре, добре... Побачимо!... Але зараз виходьте... Чи ні, випустіть тих, що в хаті з вами.

— Не на дураков нааік. Баб випустім, а ти постреляєш нас. Ані нас проведут.

— Ну, чорт з вами. Хай буде по вашому, — Петро згодився. Гусарів розставив півкругом, так, що москвинам не булоб де втікати. Сам з селянином став на порозі. Скрипнули двері і з хати вийшла старша вже жінка і дівчина-підросток, абі пошарпані, ледви притомні. За ними двох піхотинців. Ці нахабно гляділи на Петра, може не свідомі своєї провини. Побачивши револьвер у Петровій руці, хопилися й собі за кріси, та опустили їх під шістьома цівками крісів гусарських.

Селянин повів своїх до криниці. Петро і піхотинці міряли себе очима, один призирливо, другі — ніяково, нахабно.

— Ну, штож! — почав один. — Тиж обещал пустіть нас... Худаво ми нечаво не сделалі...

— Худобо! — хрипко викрикнув Петро. Відрухово підхопив висячого на руці нагая і ударив ним одного й другого.

— Чевож ти бешся? — визвірився другий. — Шта тебе баб жалко, штолі? Вистане і для тебе! Ми їх, єй Богу, не троґалі.

— Худобо! — тим же голосом повторив Петро і знову вперезав обох. — Заберіть від них кріси! — кинув невважно своїм. Гусари виконали наказ.

— Ми же нечаво не виноваті! — закликав один вже плаксиво. — Тиж обещал освободіть нас...

— Вас звільнятиме воєнно-полевий суд...

— За штож нас под суд? — недоумівав москаль. — Что з бабамі хателі поіграться немножко? Отпусті нас; ми пайдьом в свой полк. Со всякім может случіться такоє.

Петро промовчав. Дивувався собі, чому не може розлютитись на цих жаб у людській подобі, бити їх, топтати. Надумував, що вчинити. Протоколувати подію, він, як підстаршина не мав права, — мусів би відпустити і подати рапорт команді, тим більше, що злочину насиля ще не доконано. Завелабся довга переписка з командантом частини, до якої намагані злочинці належали. Поки дійшлоб до розслідження справи, обвинувачені могли погинути, відзначитися, здезертирувати, в полон попасти, мало чого могло статися? Міг він відпровадити затриманих до їх частини, так знов не мав права розділювати сил розїзду, маючи бойове завдання, і замісць кари над злочинцями, міг бути покараний самий за нехтування бойового наказу. Але й звільняти їх не схотів. Рішив позіставити арештованих на місці під вартою гусара, а самому, з пятьома, продовжувати завдання. Надійшовша сотня перебралаб їх і вже доставилаб до належного штабу.

Здріґнувся на думку про другу дівчину, там, коло Рави. Може й вона переживає такіж напасти... Через села проходять хмари війська. Алуж, якому азіятови вона попала на очи. Та ні, це неможливо! Там вищі штаби, шпиталі, якась влада є, старшин багато... А старшини хібаж ліпші? Неможливого нічого нема! Вийшла ввечорі, а тут напали... — І уявляв собі, як за нею гоняться вояки, ловлять її, вона відбивається, рветься, благає помочи... Готов був скочити на коня, без передишки гнати туди, до неї, побачити її веселу і здорову, переконатися в безпідставности свого страху. Тоді нехай собі його судять за дезерцію, він приготований. Боровся з цим охопившим його бажанням, та вояцька дисциплінованість взяла верх... Підійшовший селянин запитом привів його до більшої рівноваги:

— Що з ними зробите, паночку?

— Зістануться під сторожею тут. Незабаром прийдуть наші сотні, переберудь затриманих. А ваші як?

— Нічого собі... Богу дяка, що ви нагодилися, пане, а то булоб зле...

Піхотинці осмілилися:

— Ти, слухай, відпусти нас, — вмовляв один. — Ми тобі заплатимо... Шкода тобі хахлацьких баб? Цеж австріячки. Тобі хіба не траплялося такого?

— Ого! — вторував другий. — Знаємо ми гусарів! Всіх дівчат повідбивають. То тільки піхотинцям нічого не вільно. Кіннотчик, як от ти, не одною покористається і ніхто його за те не карає. Може неправда, га?

— Ти не мав права нас задержувати! — доводив перший. — Ми післані у розвідку...

— І замісць розвідувати ворога, напали на безборонних жінок, — сердито крикнув кремезний гузар Склярук. — Затуліть свої хавки, бо ребра почислимо так, що на батька на матір не схочеш дивитися, не то за жінками й дівчатами ганяти...

— Сматрі! А ти кто такой, смеєш так до меня звертаться? Я ефрейтор, а ти хто?

— Зараз тобі покажу хто, стаднику кацапський! — гримнув Склярук, злізаючи з коня. — Хочеш позбирати зуби в жменю? Ти понюхай, чим пахне! — підніс здоровезний кулак тому під ніс. — Тільки мокро від тебе зостанеться...

(Дальше буде).

ХОЛМСЬКА ДЕБАТА В ДУМІ В 1911—1912 РР.

III.

Нарешті остання група помовників, це — представники опозиції. Мало обзнайомлені з фактичним боком справи; з соціяльно-економічним становищем холмського краю та з релігійним і національним складом холмської людности, депутати опозиції виступали в холмській справі без ясно визначеної провідної думки. В вирі націоналістичної арґументації представників польського та російського націоналізму опозиційні посли не мали ніякої ідейної сили для складної боротьби на два фронти. Через це вони не противоставили замаскованим заборчим змаганням польського панства та російського чиновництва культурних потреб та інтересів демосу, корінної української людности краю. Холмська справа, холмські дебати мали велику ваґу для вияснення української справи з думської трибуни, коли б опозиція добре обзнайомилася з справою та заняла в холмському питанню ясну, принципіяльну демократичну позицію. Але опозиція проґавила польські дебати через своє недбальство, чи може через якісь інші мотиви.

Першим од імени опозиції, власне од фракції проґресистів, д. Уваров на засіданню 26. XI. 1911 р., повстав проти відокремлення Холмщини по мотивам мілітарним, через небезпеку для „оборони держави" від утворення нової ґубернії.

На наступному засіданню 2. XII. 1911 р. в холмській справі промовляв к. д. **Родічев.** У своїй промові він, насамперед, вияснив дійсну підоснову російського націоналізму, його клясову суть:

„Коли вам кажуть, що треба приєднати Манчурію чи одірвати Холмщину, це значить — треба створити посади для російських чиновників, котрі вийшли на ринок і говорять: на нас впало безробіття. І цими інтересами, котрі прикривають собою долю російського народу, ними натхнено російський націоналізм новіщих часів, направлений проти непривелейованих, значить по напрямку перпендикулярному, перш за все направлений проти найбільших малоправних, проти Євреїв; потім починаються всякі інші інородці; після єврeїв йдуть безпосередно поляки, найбільш неблагонадежні інородці і в кінці їх майже визнається народність, майже повноправна, але і до неї дійде черга і вже доходили в законопроекті, це — німці.

Український бік Холмської справи.

В другій частині цієї промови д. Родічев спиняється на українському моменті холмської справи, але робить в загальних висловах, в туманних формах, говорячи про неминуче повстання на Холмщині українського визвольного руху:

„Немає більшої наруги над пригніченою людиною, коли у йому звязано руки і замкнено уста, як говорити йому: та хтож тобі забороняє зо мною боротися. Отож, панове, коли ви будете вільні од цього докору, коли ви прийдете туди з проповідю свободи не лицемірно, тоді не турбуйтеся, вам ніякого законодавства не потрібно. Там підійметься визвольний національний рух, адже ви його, панове, боїтеся в решті решт. Ви боїтеся його через те, що не вам, не вам дістанеться перемога, коли б ви оголосили цей закон, коли вам цього непощастить, але як що в холмському краю виникне простонародній національний рух проти польських поміщиків, він піде під іншим прапором, він піде під прапором українства. Адже нам панове наводити тут зразок такого руху, котрий там по сусідству відбувається в Галичині. Там де субсидіроване товариство (мова очевидно про москвофілів) займається загальним діловодством для продукції своїх членів... Отже та русифікація, котра може виникнути і в Холмському краю, і той поріг, об котрий цей штучний та лицемірний рух зачепиться, це є той самий поріг гайдамацького українофільства. Якщо судилося виникнути цьому національному рухови, всі ваші зусилля будуть цілком безпідні. Я думаю, що кінець кінців настане час і для нього і не в вашій власти одвернути його. В вашій власти друге діло; в вашій власти поставити цей стихійних рух в ту формулу, при котрій воно прибирає характеру мирної й культурної праці, це умова повної волі, повної волі особи. Ви, панове, вашим законопроектом скупчуєте в холмському краю всі ті горючі елементи, котрі викликають чвари і релігійні, національні та соціяльні".

І пізніше в дебатах над окремими статтями д. Родічев не раз підносить в холмському питанні український національний момент. Так на засіданню 9. II. 1912 р. він говорив:

„Памятайте, що тут заміна понять, і памятайте, що во імя російського унітаризму українська мова та українська культура — російські, здається — перестежувалися, та перестежуються. Він замість фантастичного польського гніту, тепер вже фантастичного, в цьому місці запроваджуєте реальне **пригнічення української національної самосвідомости та початків української культури**".

Опріч Родічева промовляв ще к. д. депутат од Одеси **Нікольський,** котрий, очевидно, був добре поінформований в холмській справі, невідомо чому не встиг взяти участи в ґенеральних дебатах, і промовляв тільки 10 хвилин при „постатейному читанні" законопроекту на засіданню 8. II. 1912 р.:

„Я з певностю для себе переконався, що повної істини немає ні на тім, ні на другім боці, що істина лежить десь поза межами арґументації як поляків, так і націоналістів, котрі заявляють свої хазяйські права на Холмський край. Припинення загальних дебатів перешкаджає мені, розуміється, недає мені ні права, ні зможи висловити тут свій погляд на загальну справу, тим більше, що мене обмежено 10 мінутами і я тільки скажу, що, увійшовши в склад комісії, я не знайшов там ні одного представника української народности. Мені відомо, що більшість Холмського краю складають українці, хоч би й польонізовані, або, може бути, русифіковані, але всеж таки по крови українці, — не знайшовши ні одного заступника цієї народности, я для того, щоб висвітлити собі з усякого погляду це питання та для того, щоб заповнити цю проґалину, вважав за потрібне удатися до знавців та ідеольоґів українства, а також до історії українського народу, я листовно звернувся до дуже відомого професора львівського університету М. Грушевського, до професора Новоросійського університету Ярошенка, звернувся потім до професора тутешніх вищих жіночих курсів О. Я. Ефименкової, потім завязав зносини з однією організацією культурно-політичною українською та, опріч того, балакав з приватними особами, що не мають ймення вчених або політиків, але теж знають побут та умови цього краю. Повинен сказати отверто, що погляди ці були доволі однодушні і вони далеко не на користь полякам, панове, може багато винести з цих міркувань за скобки; більшість цих осіб, відносячися з цілковитою пошаною та даючи належне культурности польської нації, з окрема тічучи їх за прекрасних сельських господарів, всеж таки дивляться на них, яко на визискувачів та гнобителів, як в економічному відношенні, так і в духовому, почасти, і багато з них кажуть, що принціпіяльно відокремлення Холмського краю із Царства Польського вони визнають розумним, але ні в якім разі не в тій формі, в якій пропонує це урядовий законопроект і комісійний, і не в тих, які перестежуються, і, нарешті, не в сучасну добу, дуже незручну добу для загострення взагалі націоналістичних пристрастів. Самим прямолінійних і самим непримиримим ворогом польського володарства, так мовити, польського панування в цьому краю являється саме той Михайло Грушевський, самий спогад про котрого чомусь викликав реґіт з боку правих, і через те, що в цьому листі є не тільки загальні міркування, дотичні розмірів відокремлення Холмської ґуб., а дозволю собі перечитати декілька рядків з цього листа, адресованого до мене. Ось він пише: „Цілком розуміючи ваше запитання, я попильную на нього одповісти, оскільки це можливо в коротких словах. **Правляча бюрократія та істинно-руські сфери зробили,** конечне, всеможливе, щоб зогидити питання про відокремлення Холмщини в його нинішній постанові, але все таки треба мати мужність сказати, що одмежування української етноґрафічної території **від Царства Польського зостається бажаним навіть за сучасних умов. З загального** погляду, бажаю всяке наближення адміністративних поділів до етноґрафічного складу населення: у кінець кінцем (плюс) з погляду всякої поґрабованої народности, в нашому випадку, української, з цього погляду відокремлення Холмщини крок наперед; треба тільки, щоб відокремилася справді ще жива українська етноґрафічна територія, без усіх вже втрачених безповоротно польонізованих історичних додатків, на котрі збільшує її урядовий проект і тим псує справу з погляду української людности. Далі мені здається бажаним, щоб цю українську територію виведено було за горизонт тої специфічно російсько-польської політики, котрою орієнтуються в правлячих польських кругах в Варшаві та Люблині. Я думаю, що декотрі децентралізації відносин, хоч би в тих розмірах, в яких її можна осягнути відокремленням Холмщини, і зараз бажана. Що до істинно-православної русифікації ця, то вона й тепер ведеться не вважаючи на приналежність до Царства Польського, і в цьому трудно сподіватися важного погіршення, а натиск польонізму з відокремленням трохи зменшиться. Такий мій погляд і, певне, так думають й інші". Ось що пише Грушевський і я навів погляд людини вченої, історика в Холмській справі, і, як бачите, він схиляється до відокремлення Холмського краю, але всетаки погляньте, як цей патріот і, так мовити, фанатик, може бути, в цьому питанню, як він всетаки здорово з історичного погляду і з наукового дивиться на розмір цього відокремлення: він говорить, що треба, щоб „відокремилася ще жива Україна, без тих вже втрачених безповоротно польонізованих історичних додатків, і що це не принеслоб не тільки користі, але і шкоду з українського погляду. Таким чином, Грушевський і той не торгується, так мовити, за якінебудь окремі містечка, якінебудь окремі села, як це ми раз-у-раз чули при обговоренню читання в комісії. Він не задається утопічними цілями розполячення вже польонізованих частей краю і вважає це не тільки не корисним, але і шкодливим для населення. Ось мені здається, що коли дума зарані рішила питання про відокремлення, вона повинна стати на тій точці погляду, щоб не взяти нічого зайвого, щоб усі повіти, завойовані польською культурою, лишити їх на тому самому місці, на котрому вони і знаходяться. Я розуміється не жив в цьому краю, і не знаю точно сел або цих місцевостей по їх етноґрафічному складу або вірі, і я не можу рекомендувати тих або інших конкретних пропозицій але я бажав би, щоб Дума взяла собі за провідну думку саме погляд, котрий виявлено в листі Грушевського".

Зістається, хіба тільки для куріозу, навести ще промову одного посла з України, селянина, депутата од Бесарабії „великороса", як він себе величає, **Гулькіна,** котрий промовляв на засіданню 10. II. 1912 р.

„Я, яко великорос, а не як члени думи селяни, котрі з правого боку говорили та сим, натизували данному законопроектови по тій причині, що вони сподіються не Холмщини, а Украйщини, і сам член Державної Думи Нікольський прочитав погляд одного професора українця, котрий дуже симпатизує даному законопроектови, а я, яко великорос й прихильник єдности та неподільности Росії, я ніколи не пристану на поділ Росії на части. Якщо навіть наша рідна сестра Грузія приєдналася по братерському та не хоче відокремлення, так на якож бажають цього українці, що сидять тут; українців тут багато, але вони не мають партії в теперішній Думі. Член думи Лучицький — він теж українець він теж симпатизує даному законопроектови через це я і гляджу з цього, що **майбутня Холмщина — не будуча Україна**".

(Кінець).

Іміґранти у горожанській війні

Реєстри вбитих, ранених і пропавших без вісти у теперішній війні показують наглядно, скільки різних національностей живе в Злучених Державах. Вірменські, фінські, українські, польські; німецькі імена перемішані з англійськими, шкотськими і скандинавськими, та з прізвищами десятків інших національностей.

Подібну картину подавали реєстри боєвих жертв з Першої Світової Війни, та до деякої міри з еспанської і филипінської кампаній. За те менше відомо, що вже у Революційній Війні, а ще більше у Горожанській десятки й сотні тисяч старшин і вояків чужинецького походження проливали свою кров і віддавали життя за незалежність і за єдність своєї нової батьківщини.

Пять літ тому, в 1939 році, президент Рузвелт написав листа з привітом і подякою до останнього живого генерала з Горожанської Війни, мадяра родом, Юлія Штагель - Самвальда, учасника багатьох боїв і приятеля президента Линкольна. Німецький історик іміґрації, А. Б. Фавст, нараховує девять ґенералів німецького роду в юнійній (північній) армії, між ними таких відомих полководців, як Шурц, Остергавз, Зіґель і Штайнвер. Між рядовиками і нижчими старшинами юнійної армії було 176,000 уроджених в Німеччині, 144,000 родом з Ірляндії і 45,000 уроженців Англії.

Трапилось так, що дві перші жертви Горожанської Війни були польського роду. Підчас підготовки нападу конфедератів на Форт Сомтер, припадково був вбитий Тадей Стравінські з Чарастон, Савт Каролайна, а першим юнейним старшиною, що згинув на полі бою, був капітан Константин Бляндовскі. Між ґенералами північної армії відзначився полковник Володимир Крижановскі.

Мало просліджена участь українців в рядах американської армії у той час, та такі імена як підполковник Юрій (Джордж) Сокальський, Юлій Кривошинський, Михайло Валюх, та рядовики Андрій Подольський, Йосиф Пецух, Андрій Гула, Конрад Губа, Антін Мясопуст, Гарі (Гриць?) Комарніцький, Амврозій Баламут, Богумил Веговський та інші вказують, що правдоподібно вже й тоді українська кров полилась за Америку.

Нема багато вісток про росіян в Америці перед 1870-тим роком. Та відомо, що добровольцями стейту Ілинойс командував бувший старшина російської армії, американський генерал бриґади Іван Василь Турчин, що пізніше заложив містечко Радом в Ілиной.

У столиці стейту Висконсин, Медисон, стоїть памятник полковника Ганса Хрістіяна Геба, що згинув в бою під Чікамоґа на чолі полку, що складався з його краянів - норвежців.

Далекострільні гармати на американських воєнних кораблях та панцирі, що врятували американську фльоту в Горожанській Війні, були уведені і удосконалені двома шведами — адміралом Дальґресом і капітаном Джонсом Ериксоном. А останнім живучим вояком армії Линколна з Ню Йорку, що ще був в силі взяти участь в поході на „Меморіял Дей" цього року, є майже столітній Деніел Гарис, англійський жид, що приїхав дволітньою дитиною до Америки і як сімнадцятилітній доброволець служив на двох славних американських воєнних кораблях „Конститушен" і „Саратоґа". Він був одним з 8,000 жидівських добровольців, що брали участь у Горожанській Війні.

За останні десятиліття число іміґрантів зросло і сьогодня сотні тисяч їх самих і міліони їх дітей і внуків служать зі зброєю в руках тій самій країні, що їх предки вісімдесять літ тому.

Загальна Рада — ФЛІС

С. М.

ТИХНУТЬ, РВУТЬСЯ ЖАЛІВ СТРУНИ.

Іду полем, літо мліє,
Вітер сумно полем віє.
То не вітер, стогнуть люди,
У воєнних тяжких трудах;
Стогнуть, гнуться в дні і ночі,
Вже не служать руки й очі.
А поглянеш: серце мліє.
Де той мир, життя надії?

Іду полем, вянуть квіти,
То не квіти, плачуть діти.
Плачуть, бродять вулицями,
У заводі тато й мама,
В тяжкій праці руки пружать,
Сини старші в війську служать.
Вже рік другий нема вістей,
Чи мертві вже, чи живі ще.

Іду полем, хмара суне,
То не хмара, чорні думи.
Думи сунуть тихим жалем,
Болем серце небувалим.
Де марне радість літа,
Вянуть, гаснуть діти-квіти.
Нема пісні, нема думи,
Тихнуть, рвуться жалів струни.

Дещо про українців

Хтось висловив погляд, що „українці, як нарід, ненавидять владу", бо вже й „К. Левицький в Історії Політичної Думки це стверджує".

Можнаб на такий вислів не звертати уваги, колиб він був одиноким. Але такі вислови повторяються і є відомий випадок де за українцями повторював його вже й чужинець.

Такий погляд про українців гірше ніж невірний і баламутний — він ставить українців в ряд підозрілих та створює викривлений погляд між самими українцями на значіння уряду.

Виходило би, що українці якісь анархісти, а бодай толстовці. Але де і як той їх анархізм виявляється?

Були українські князі, були княжі уряди — хіба українці їх вирікаються?

Були Гетьмани — чи ними не хваляться?

Після 1917 р. повстає Українська Держава з урядом в Киеві — чи всі тим не одушевляються?

Зединуються поодинокі уряди в один — чи був хто проти того?

Чим є Свято Листопадове чи Державности, як не святом українського уряду.

Повстала Карпатська Україна — хто не був нею вдоволений?

Чи не поважали українці своєї Церкви, як морального уряду, і не обороняли її?

Українські інституції це малі уряди, а чи українці їх не піддержували?

Отже як можна казати, що українці не люблять уряду? Щож вони тоді люблять?

Уряди на світі не є для декорації; не є вони для любови — це прозаїчні ділові інституції для провадження загальних суспільних справ, які життя суспільности має. Уряди, це людські інституції, з людськими чеснотами і людськими слабостями; отже як такі, вони підпадають людській критиці. Це природне, конечне і неминуче.

І така критика відбувається всюди і завсігди. Представники одної держави критикують політику урядів чужих їм держав — і ніхто не бере їм того за зле. В кождій державі (крім хіба крайно тиранських) є партія уряду і партія опозиційна, але ніхто цій останній не закидає злочинности. А вонаж „не любить уряду". Колиж приходять вибори, то нераз опозиційна сторона сухої нитки на партії уряду не лишає.

Думаючі люди розуміють, що критики, чи незгода з урядом, це контролююча сила, на яку мусять оглядатися ті, до яких вона звернена. **Здоровий розум, далекоглядність, ініціятива, щира воля може бути не тільки в уряду, але і в опозиції.**

Історія знає випадки, де якраз противники уряду посували культурний віз життя вперед. В 1848 р. були протиурядові заворушення в чотирох краях Европи, а наслідок: скасовання панщини!

В Росії по заворушеннях 1905 р. життя стало свобіднішим, кі колиб уряд не старався був його знов неволити, то може цілком не було би перевороту 1917 року. А то уряд себе знищив і занапастив багато народів. — („Перелом").

ДИХАТИ НОСОМ!

Такий приказ чують діти дуже часто не тільки від учителів, але й від батьків. Особливо батьки забороняють дихати устами.

Це має стійке оправдання. У холодну пору повітря вдихуване носом дещо огрівається та не перестуджує легенів. Нормально наш ніс грає ролю фільтру та затримує деяку частину пилу, що заповняє повітря, особливо по містах. Через те багато заразків не попадає у легені та неорганічний пил, не менше шкідливий, як органічний, не доходить до легенів. Для робітника у деяких фахах „добрий ніс" має життєве значіння. На жаль стверджено, що деяка частина робітників через злу привичку дихає устами і крім цього не всі носи працюють правильно! Стверджено, що 80% гірників, хворих на легені, які працюють у каменоломах, мають ненормальні носи, яких слизна болота, що вистелює носові ями, завжди надто суха.

НІМЦІ ВИКРИЛИ В КОПЕНГАЗІ „ТАЙНУ ПОЧТУ"

СТОКГОЛЬМ, Швеція. (ОНА). — Данські кола в Швеції отримали вістку, що тайна німецька поліція викрила в Копенгазі нелеґальний почтовий „уряд", який покликала до життя підземна організація. При помочі своїх людей повстанці пересилали закордон почту і давали знати світови, що німці в Данії роблять, як господарують, скільки амуніції виробляють, тощо. Все те йшло в світ без німецької цензури.

Данці оповідають, що німці здається догадувалися, що підземелля передає в світ вісти і припильнувавши викрили, хто це робив. Є чутка, що німецька поліція вже арештувала двох людей і дістала в руки адресар, хто почту діставав і хто її висилав.

Непотішені.

У селянина вмер пяти-літній синок - одинак. Родичі дуже плакали. Учителька стала їх потішати:

— Не плачте! Тепер з него ангелик буде!

„Ет, що мені з того? — каже непотішений батько, — я потребував хлопця, щоби худобу пас!"

Податок від побиття жінки.

Суддя: „За побиття жінки я присуджую тобі кару 1 доляра й 50 центів!"

Підсудний: „Кара 1 доляра для мене зрозуміла. Але за що тих 50 центів?"

Суддя: „Це федеральний податок від забав".

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЯ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — ЦЕ СИЛА.

ТАРЗАН, ч. 1032. Хитрий плян.

Одного дня Хуана сказала до Тарзана: „Я не можу довше дивитися на тебе в вязниці". „То звільни мене", заявив Тарзан.

„Дикий Кіт" підслухав ці слова. Хитра думка прийшла йому до голови: Плян пімсти. Він закликав Хуану.

„Я хотів би дещо проспатися. Чи не могли би ви постеречи Тарзана за мене?"

Кавбой незадовго лежав, немовби спав. І незадовго все пішло, як він собі плянував.